

NAISTEN TELINEVOIMISTELU 1900-LUVUN SUOMESSA

AINO SARJE

Yhteyshenkilö: Aino Sarje, Tiirasaarentie 23, 00200 Helsinki.
Puh. 09-797375. Sähköposti: aino.sarje@gmail.com

TIIVISTELMÄ

Sarje A. 2013. Naisten telinevoimistelu 1900-luvun Suomessa. Liikunta & Tiede 2013 (1), 86–92.

■ Klassinen telinevoimistelu oli autonomian ajan Suomessa säätyläisnaisten keskeisiä liikuntamuotoja. Se ei kuitenkaan soveltunut itsenäisen Suomen koko kansan voimisteluksi, vaan joutui kilpailemaan modernin liikuntakulttuurin uusien virtausten kanssa. Eri koulukuntien välinen kamppailu siitä, kuka saa määrittellä naisten telinevoimistelun luonteen ja aseman, jatkui 1920-luvulta 1970-luvulle. Artikkelissa kuvataan sitä prosessia ja argumentaatiota, jonka välityksellä naisten klassinen telinevoimistelu muuttui moderniksi taitovoimisteluksi.

Analyysin lähtökohtana on ajatus, että liikunnan muodot eivät ole arvovapaita vaan sidoksissa erilaisiin merkitysjärjestelmiin, jotka sisältävät niille ominaisia uskomuksia, asenteita ja tavoitteita. Artikkelissa kuvataan eri koulukuntien, klassisen voimistelun, muokkausvoimistelun, uuden suomalaisen naisvoimistelun ja taitovoimistelun koulukunnan, arvostamia kineettisiä valmiuksia ja tekniikoita. Analyysin perustana ovat sekä tyttöjen kouluvoimistelussa että naisten seuravoimistelussa käytössä olleet telineet ja niillä harjoitetut teline-liikkeet.

Tutkimusaineistona on käytetty tyttöjen ja naisten telinevoimistelun ohjelmistoja ja niiden kuvituksia sekä valokuvia ja elokuvatalenteita. Viitteitä telinevoimistelun yhteiskunnallisista yhteyksistä saatiin urheilu- ja voimistelulehdistä. Lisäksi koulukuntien merkitysjärjestelmiä selviteltiin haastattelemalla voimistelun vaikuttajia ja seniorivoimistelijoita.

Avainsanat: naisvoimistelu, tyttöjen ja naisten telinevoimistelu, urheilunhistoria, 1900-luvun Suomi, liikuntakulttuurin muutos

ABSTRACT

Sarje A. 2013. Women's apparatus gymnastics in 20th-century Finland. Liikunta & Tiede 2013 (1), 86–92.

■ At the beginning of the 20th century, classical apparatus gymnastics was one of the main exercise forms for Finnish gentlewomen. In the 1920s and 1930s classical apparatus gymnastics was not, however, suited to be the exclusive gymnastic form for the entire nation of independent Finland, but it had to compete with new trends. The fight between different schools of thought about who defined the character and status of women's apparatus gymnastics continued from the 1920s to the 1970s.

In the article, the process and argumentation whereby women's classical apparatus gymnastics changed into modern apparatus gymnastics, is described. The starting point for the analysis is the idea that exercise is not independent of value, but tied to different kinds of attitudes and goals, characteristic of each trend. The article describes the apparatus that has been in use, the kind of apparatus movements that have been practiced, and the kind of kinetics and techniques that have been appreciated in different gymnastics trends.

The research material consisted of girls' and women's manuals of apparatus gymnastics, photographs and film recordings. References to the social implications of the gymnastics programs were examined in sports and gymnastics magazines, and through interviews with senior gymnasts.

Keywords: women's and girls' apparatus gymnastics, sport history, 20th-century Finland, the change in the Finnish gymnastics culture

JOHDANTO

1900-luvun alussa telinevoimistelu oli säätyläisnaisten keskeisiä liikuntamuotoja. *Klassisen telinevoimistelun* tavoitteina oli edistää ruumiillisia taitoja ja lisätä terveyttä. Naisten käytössä oli toistakymmentä erilaista telineä, jotta ruumista olisi ollut mahdollista vahvistaa monipuolisesti. Suomen Naisten Voimisteluliitossa telinevoimistelua harjoiteltiin kunniahimoisesti. Liiton valiojoukkue antoi näytöksen jopa vuoden 1912 Tukholman olympialaisissa. Vaikka lukuisat naiset olivat taitavia telinevoimistelijoina, klassisen liikuntakulttuurin periaatteiden mukaisesti voimistelulla kilpaileminen ei tullut kysymykseenkään.

Artikkelissa kuvaan sitä prosessia ja argumentaatiota, jonka kuluessa klassinen telinevoimistelu muovautui moderniksi taitovoimisteluksi. Naisten voimisteluliikkeen eri koulukuntien välinen kilpailu siitä, kuka saa määrittellä naisten telinevoimistelun luonteen ja aseman, alkoi 1920-luvulla ja jatkui aina 1970-luvulle asti. Naisten telinevoimistelua ja sen kehityslinjoja on tutkittu vähän. Syynä tähän saattaa olla se, ettei telinevoimistelu kuulunut porvarillisen naisvoimisteluliikkeen valtaviirtaan. Artikkelini on jatkoa Aino Sarjen Suomen autonomian ajan naisten telinevoimistelun kuvaukselle (Sarje 2011).

Naisten telinevoimistelun muutoksen analyysin lähtökohdaksi on ajatus, että kunkin vuosikymmenen liikunta kytkeytyy keskeisellä tavalla politiikkaan ja valtaan. Modernissa kulttuurissa ruumista, sen ulkonäköä ja liikkeitä on opittu hallitsemaan kulttuurisia merkityksiä sisäistämällä. Vastaavasti liikuntakulttuurissa kulloinkin vallitsevat yleiset käyttäytymismallit, pedagogiset muodot ja ideologiat ovat määritelleet erilaisilla järjestelyillä liikkujien välisiä suhteita sekä ylläpitäneet käsityksiä liikkujista ja siitä, millainen liikunta on normaalia. Henning Eichbergin (2004) mukaan liikunnan muodot eivät ole arvovapaita vaan sidoksissa erilaisilla merkitysjärjestelmillä kyllästettyihin poliittisiin identifioitumisiin, joihin yhdistyy niille ominaisia uskomuksia, asenteita ja tavoitteita, ja kääntäen erilaiset identifioitumiset suosivat erityyppistä liikuntaa. Eichberg erottaa modernissa yhteiskunnassa kaksi nationalistista liikuntamallia: integraation identiteetin ja tuottamisen identiteetin mallit. Integraation identiteettiä vastaavan liikunnan mallille on ominaista kehittää kansalaisten järjestystä ja kuntoa ja näin ollen joukkoliikuntaa. Taas tuottamisen identiteetin mallille on ominaista kilpailu ja tulokset, ja näin ollen kilpaurheilu.

1920-luvulla itsenäisessä porvarillisessa Suomessa maan poliittiset ja yhteiskunnalliset muutokset vaikuttivat myös naisten telinevoimistelun asemaan. Voimistelu- ja urheiluliikkeen auktoriteetit, kuten Viktor Heikel ja Lauri Pihkala, kyseenalaistivat naisten telinevoimistelun mielekkyyden. Myös naisten omassa voimisteluliikkeessä klassinen telinevoimistelu joutui kilpailemaan liikunnan uusien virtausten kanssa. Muun muassa juuri perustetun Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton (SNLL) puheenjohtajan Kaarina Karin linjaus tähtäsi aikaisempaa suuremman määrän kansanterveydellisiin päämääriin eikä korkeatasoisen liikuntataituruuden savuttamiseen. Hän piti klassista telinevoimistelua liian vaikeana koko kansan liikunnaksi, eikä telineitä yksinkertaisesti ollut saatavana kaikille. Karin mielestä oli ajankohtaisempaa poistaa *työn leima* ihmisistä. Hän pyrki *muokkausvoimistelun* avulla vapauttamaan voimistelijat kankeudesta, jännityksestä ja ryhtivirheistä.

Mutta muitakin telinevoimistelun vastaisia argumentteja esitettiin. Kysyttiin, saako naisella ylipäänsä olla voimakasta yläruumista, eivätkö rohkeutta ja taitoa edellyttävät liikkeet ole miesmäisiä, entä onko naisten telinevoimistelu edes esteettistä. 1930-luvulla *uusi suomalainen naisvoimistelu* alkoi muodostua naisten liikunnan hallitsevaksi suuntaukseksi. Hilma Jalkanen kehitti perinteistä naisten vapaavoimistelua yhdistämällä siihen keskustaliikuntaa. Uusi naisvoimistelu edellytti lantion liikkuvuutta ja liikehännän virtaavuutta, mihin oli vaikeaa, lähes mahdotonta yhdistää telineitä, joten telinevoimistelu suurelta osin syrjäytyi naisvoimisteluliikkeestä.

1950-luvun alussa tapahtui käänne, kun miesten johtama Suomen Voimisteluliitto (SVL) ryhtyi valmentamaan myös tyttöjä ja naisia telinevoimistelussa ja yleensä kilpailuielessä. *Taitovoimistelu* edellytti aivan erilaista ruumiinhallintaa: voimaa, ketteryyttä ja tasapainoa. 1980-luvulla alkoi telinevoimistelun ”arvon palautus”. Tuolloin ”pienimmät salit täyttyivät tytöistä. – – 1990-luvulla ei enää pystytty telinevoimisteluun ottamaan kaikkia halukkaita, vaikka olosuhteet paranivat,” Satu Murtonen Suomen Voimisteluliitosta kertoi. (Murtonen, haastattelu 2011) Nykyään tavatonta ei ole pikkutyttöjenkään osallistuminen tempukouluihin ja taiturointi telineillä.

Artikkelissa kuvataan, kuinka 1900-luvun aikana klassisen telinevoimistelun linjaukset purettiin osatekijä kerrallaan sekä niitä perusteluita, joihin kulloinkin nojattiin. Keskeisiä kysymyksiä olivat telinevoimistelun tehtävä, telineiden valintaperusteet sekä voimistelun suhde kilpailemiseen. Artikkelissa selvittelen naisvoimistelun eri koulukuntien telinevoimistelun kriteerejä, toisin sanoen mitä telineitä on ollut käytössä, millaisia telineitä on harjoiteltu sekä millaisia kineettisiä valmiuksia ja tekniikoita on arvostettu. Artikkelini etenee voimistelusuuntaus kerrallaan. Aluksi kuvataan muutoksen lähtökohdaksi klassista telinevoimistelua ja sen jälkeen modernin liikuntakulttuurin suuntauksia: muokkausvoimistelua, uutta suomalaista naisvoimistelua ja lopuksi taitovoimistelua. Telinevoimistelun muutokset tapahtuivat tyttöjen ja naisten voimistelussa eri tahdissa, ja siksi artikkelissa niitä käsitellään omina ryhminään.

TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineistona ovat ensinnäkin tyttöjen ja naisten telinevoimisteluohjelmistot. Niistä kävi ilmi, mitä telineitä on ollut käytössä ja millaisia telineitä on harjoiteltu koulu- ja seuravoimistelussa. Artikkelia varten kävin läpi 1900-luvulla ilmestyneen voimistelukirjallisuuden aina 1970-luvun loppuun asti. 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä telinevoimistelua käsitteleviä tai sivuavia oppaita ja metodikirjoja julkaistiin kymmenkunta, mutta 1920-luvulta alkaen harvemmin. Tutkimusaineiston vanhin teos, Elin Kallion laatima *Naisvoimistelun käsikirja*, oli vuodelta 1901 ja uusien, Kaarina Karin opas *Puolapuuliikkeitä*, vuodelta 1972.

Oppaiden ohjelmistojen analysoin yhteistyössä liikunnanopettaja Anneli Nokkalan kanssa. Arvioimme kunkin voimistelusuuntauksen telineiden valintaa sekä telineiden vaatavuustasoa. Telineharjoitteiden suoritusastetta tutkin erilaisista kuva-aineistoista, kuten oppaiden kuvituksista, liikuntalehtien ja arkistojen kokoelmien (esim. Varalan urheilumuseo) valokuvista sekä joistakin Naisliikuntaa 100 vuotta -koosteen elokuvatallenteista (Svoli, Syke 100 -tapahtuma, 1996). Viitteitä voimisteluohjelmistojen yhteiskunnallisista yhteyksistä hain pääasiassa urheilu- ja voimistelulehdistä, kuten *Kisakenttä*, *Työläisnaisten Urheilulehti*, *FFSG* sekä *Kouluvoimistelu ja -urheilu*. Lisäymmärrystä telinevoimistelusta ja sen tavoitteista sain voimistelun vaikuttajien ja seniorivoimistelijoiden kanssa käymistäni keskusteluista.

TELINVOIMISTELUN KAUDET

Tyttöjen ja naisten klassinen telinevoimistelu

1900-luvun alussa naisten telinevoimistelu oli hyvin suosittua säätyläisnaisten keskuudessa. Myös Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella naisten telinevoimistelu kohosi arvoon, jollaista se ei koskaan aikaisemmin eikä myöhemminkään ole saanut (vrt. Suomala 1942, 196). Suomalaisnaisten antama telinevoimistelunäytös vuoden 1912 Tukholman olympiakisoissa oli taidoissa lähes muiden Pohjoismaiden ohjelmien veroinen (Vartia 1924, 435–436). Telinevoimistelun

korkeasta tasosta huolimatta Suomen Naisten Voimisteluliitossa ei harjoitettu kilpailumielessä, vaan klassisen voimistelukulttuurin ajateltavan mukaisesti voimistelulla kehitettiin terveyttä ja ystävyyttä hyvässä hengessä.

Naisten harjoittama klassinen voimistelu sovitti yhteen ruotsalaista ja saksalaista filantrooppista voimistelujärjestelmää. Nämä olivat 1800-luvun voimistelun päälinjauksia, jossa arvostettiin ennen kaikkea hyvää terveyttä ja ryhdikästä olemusta. Ruotsalaista järjestelmää seurattiin etenkin siinä, että liikkeet jäsennettiin niiden vaikutuksen mukaan eikä telinelähtöisesti, kuten saksalaisessa voimistelussa oli tapana. Ruotsalaisessa voimistelussa ei ollut erityistä telineliikkeiden ryhmää, vaan telineliikkeet sisältyivät eri liikesukuihin ohjenuorana Lingin kaava, jota seuraamalla varmistui ruumiin kehittyminen monipuolisesti ja tasapuolisesti. Telineet taas saatiin etupäässä saksalaisesta järjestelmästä. Naisvoimistelun pioneeri Elin Kallio esiteli *Naisvoimistelun käsikirjassaan* laajan telineliikkekokoelman sekä tarkat ohjeet siitä, kuinka liikkeet tuli suorittaa. Klassisen telinevoimistelun suosiota kuvastaa se, että käsikirjasta otettiin viisi painosta. Telinevarastoon kuuluivat tikapuut, kohontapuu, köydet, renkaat, pystytanko, nojapuut, rekki, puolapuut, pujottelupuu, hevonen, korkeushyppytelineet, hyppyrakku ja satula.

Kallion kantana oli, että useimmat telineliikkeet soveltuvat yhtälailla miehille kuin naisille. Filantroopisten ihanteiden mukaisesti hän arvosti voimistelijoiden komeaa ryhtiä ja piti ison ja liikkuvan rintakehän kehittämistä voimistelun päätarkoituksena, jota ei koskaan saanut unohtaa (Kallio 1915, 75). Valokuvista voi nähdä, että Kallion voimistelijoiden habitus oli voimakas *urhotar*, jolla oli hyvä ryhti, laaja rintakehä ja vahvat lihakset. Voimistelijat olivat aikansa itsenäisiä naisia, jotka kannattivat sukupuolten välistä tasa-arvoa ja tavoittelivat omaa työuraa. Muun muassa Kallion luotto-oppilas ja sittemmin ensimmäinen tyttöjen kouluvoimistelun tarkastaja Anni Collan oli näillä linjoilla. Hänen mielestään naisvoimistelun päämääränä ei voinut olla yksinomaan hempeys ja sulo tai avioliitto ja äitiys. Tosin Collan myönsi, ”että hempeys ja sulo ovat naisen kaunistus, että avioliittoon useakin joutuu, että äitiys on naisen luonnon korkein ilmaus, vaan etupäässä täytyy muistaa hänen olevan ihminen, jolla voi olla muitakin tehtäviä” (Collan 1910, 45).

Jo 1900-luvun alusta alkaen klassista telinevoimistelua oli harjoitettu myös kouluissa. Se kuului tyttöjen koululiikuntaan edelleen 1920-luvulla oppivelvollisuuden koululaitokseen tuomista suurista muutoksista huolimatta. Koululiikunnan nimittäin suunnittelivat perinteisen voimisteluliikkeen johtonaiset. Esimerkiksi Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen johtavan naisvoimistelun opettajan Elli Björksténin laaja ja yksityiskohtainen metodikirja *Kvinnogymnastik/Naisvoimistelu* (I osa 1918/ 1920 ja II osa 1923/ 1926) sisälsi kaikki ruotsalaiset telineet. Nimestään huolimatta metodikirjan II osassa telineliikkeet oli jäsennelty koulutyttöjen eri luokkatasojen tuntiohjelmiin. Björksténin oppilaat Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella hallitsivat erinomaisesti muun muassa nojapuu- ja kohontaliikkeet sekä telinehyppy (Syke 100 -elokuvalakooste) ja veivät osaamisensa kouluihin ympäri maata. 1920-luvulla kouluihin hankittiin klassisia telineitä. Useimmiten niitä rakensivat taitavat paikalliset puusepät. Collan rohkaisti tähän tyttöjen voimisteluntarkastajan asemasta sekä julkaisemalla perusteellisen voimistelutelineitä esittelevän teoksen *Voimistelutelineopas sekä urheilu- ja leikkivälineopas* (1926). Raahen seminaarin naisten liikunnan lehtori (1956–1971) Eeva-Maija Leskinen kertoi, että jopa niissä kansakouluissa, joissa voimisteltiin koulun suuressa puutyöhuoneessa, oli aina telineitä. Koulujen telinekokoelmaan kuului vähintään kolme puolapuuta, hyppyrakku, rekki, pujottelupuu, köydet sekä penkki, jota käytettiin myös rynnäkkösiltaan ja punnerruspuuna. (Leskinen, haastattelu 2012)

Vielä 1930-luvun alussa Björkstén ja Collan puolustivat klassista telinevoimistelua. Tuolloin Björkstén julkaisi korjatun painoksen *Kvinnogymnastik*-teoksensa toisesta osasta (1932). Teos ei kuitenkaan

tullut yleisemmin kouluvoimistelun käyttöön, sillä sen suomentamista ei enää tuohon aikaan katsottu tarkoituksenmukaiseksi. Collan kuitenkin piti telinevoimistelulle puolustuspuheen SNLL:n äänenkannattajassa *Kisakentässä*, jossa muun muassa lausui: ”Telinevoimistelu kohontapuulla tarjoaa harjoitusta tahdolle esimerkiksi kohontaliikkeissä ja tasapainoharjoituksissa, ja varsinkin vaikeissa sellaisissa. On siis hyvä että voimistelussa on ruvettu käyttämään korkeampaa tasapainopuuta.” (Collan 1932, 243)

Voimistelu- ja urheiluliikkeen uudet linjaukset

Kilpaurheilusta tuli olympiavoittojen myötä 1900-luvun alussa muutamassa vuodessa hallitsevaa miesten liikuntakulttuuria. Ajan johtava klassisen voimistelun teoreetikko Viktor Heikel vastusti kilpaurheilua ja raa’an fyysisen voiman ihailua, koska se ei kehittännyt ruumiin kokonaisvaltaista hallintaa. Hänestä kansakunnalle ei ollut mitään merkitystä muutaman yksilön erinomaisella hyppyllä tai heitolla. Sen sijaan urheilunationalismi oli syynä kansallisiin intohimoihin ja kateuteen Olympiakisoissa, joidenka alkuperäisenä ihanteena oli kasvattaa ja kehittää ihmistä. Heikelin mielestä tosiurheilumaa oli sellainen, jossa suurin osa väestöä elämäntapanaan harrastaa monipuolista voimistelua ja urheilua ennätyksiin pyrkimättä. Hän kiitti kirjeessään Elli Björksténille tämän uudistamaa naisvoimistelua ja piti sitä merkittävämpänä kuin Paavo Nurmen ennätykset, huolimatta siitä kuinka paljon niitä ylistettiin. (Heikel 1916, 23; 1926) Liikunnalla kilpailemisesta naisvoimistelijat olivat Heikelin kanssa samoilla linjoilla.

Itsenäisen Suomen voimistelu- ja urheiluliikkeen uudet ideologiat, nationalismi ja darvinismi, vaikuttivat naisten klassisen telinevoimistelun asemaan. Muutos liittyi laajempaan modernisaatioprosessiin ja porvarillisen yhteiskunnan mies- ja naiskansalaisen luomiseen. (Ahlbäck 2004; Laine 1992B, 205–206) Linjauksissa seurattiin kansainvälisiä virtauksia.

Eichberg (2004, 10) kuvaa tätä kehitystä modernin liikuntakulttuurin identiteeteillä. Miehille jaettiin nationalistisen tuottamisen tehtävä ja naisille kansallisen integroinnin tehtävä. Tuottamisen identiteetille oli ominaista kilpailu ja tuloksien tavoittelu, voittamista korostava kilpaurheilu. Naisten omaksuma kansallinen integraation identiteetin mukainen liikuntakulttuuri pyrki yhtenäistämään kansakuntaa ja edistämään kansalaisten fyysistä kuntoa. Kasvatustehtävän logiikan mukaisesti integraation identiteettiin ei yhdistynyt kilpaileminen. Vuonna 1924 Tahko Pihkala ilmaisi näkemyksen kärjistyneesti. Hänen mielestään edelleen olisi ajankohtainen jo Helleenien olympialaisten periaate, jonka mukaan naisten läsnäolo urheilukilpailujen katsomossakin oli kielletty kuolemanrangaistuksen uhalla. (Pihkala 1924, 49) Myös SNLL:ssa Kari oli vakuuttunut, että kilpaileminen on miehelle luonteenomaista, melkein elinehto. Sen sijaan naiselle se ei sopinut, ei etenkin kilpaileminen miesten kanssa. (esim. Kari 1932, 174)

Porvarillisessa Suomessa urheiluliikkeen johtajat puolustelivat sosiaalidarvinistisia oppeja ihmisen kehityshistorian avulla. Niissä miehille lankesi taistelijan ja valloittajan rooli. Kilpailu tapahtui miesten kesken ja naiset toimivat ainoastaan miesten taustatukena. Kehityshistorialla selitettiin, ei ainoastaan miesten kyvykkyys urheiluun, siis voimaa ja taitoa edellyttävään liikuntaan, vaan myös naisten täydellinen kyvyttömyys vaativiin ruumiinharjoituksiin. (Laine 1992A, 118) Tunnettu voimisteluvaikuttaja Lauri Tanner vahvisti tämän voimisteluliikkeessä jo yleisesti hyväksytyyn kannan. Hänen mukaansa ”oli aivan selvää, että naisten on turha koettaa kilpailla miesten kanssa voimassa, kestävytydessä ja liikkeiden vaikeudessa, ja että naisvoimistelun tulee soveltua erikoisesti naisluonteelle, siis sisältää pehmeätä, kaunista ja siroa liikehtimistä.” (Tanner 1929, 140)

Naisten voimistelussa yleistyi muokkausvoimistelu

Naisten seuravoimistelussa muokkausvoimistelu jatkoi klassisen voimistelun ruumista korjaavaa tehtävää. Valokuvista päätellen seurojen rivivoimistelijoiden kunto oli heikko vielä 1920-luvulla. Itsenäisessä Suomessa voimistelun tuli olla ei vain säätyläisnaisille, vaan kaikille yhtäläillä mahdollista, eikä se näin ollen voinut edellyttää kalliita telineitä tai vaikeita telineleikkeitä. Naisvoimisteluliikkeen johtava auktoriteetti, Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton puheenjohtaja Kaarina Kari kannatti *muokkausvoimistelua* ja hyödynsi siinä vain joitakin telineitä. Ennen telinevoimistelun harjoittelua hän halusi poistaa ihmisistä *työn leiman*: jäykkyyden, lihasvoiman epäsuhtaisuuden ja kömpelyyden. Kari kirjoitti: ”Omassa maassamme olemme jo tarpeeksi monta kertaa nähneet, mihin johtaa se kun kankeita, taitamattomia ihmisiä pannaan suorittamaan – – suuria ruumiillisia kykyjä vaativia liikkeitä. – – Ensin on poistettava ruumiilliset esteet, ennen kun voi vaatia ja ajatellakaan” esimerkiksi telineleikkeiden vapautunutta suorittamista. (Kari 1925, 10)

Oppaassaan *Primitiivinen eli perusvoimistelu* (1922) Kari otti käyttöön tanskalaisen voimisteluteoreetikon Niels Bukhin ruotsalaisesta voimistelusta kehittämää perusvoimistelua. Hän oli tutustunut Bukhin järjestelmään Tanskaan suuntautuneella opintomatallaan vuosina 1920–1921. Suppeaan liikevarastoonsa Bukh oli ruotsalaisesta voimistelusta hyväksynyt myös telineleikkeitä, lähinnä kohontaliikkeitä ja telinehyppyjä. Tosin ohjelmiin kuului vain pari telineleikettä ja sellaisia, joita suuri osa voimisteliijoista saattoi suorittaa yhtä aikaa, esimerkiksi puolapuilla tai kohontapuilla. Liikkeet tehtiin rytmillisesti, tehokkaasti ja yhtäjaksoisesti. Kari korosti, ettei sellainen lepäminen, johon oli voimistelussa totuttu, tullut enää kyseeseen. (Kari 1925, 10, 21, 34)

Perusvoimistelua ei naisvoimistelupiireissä pidetty erityisemmin kauniina, eikä siksi soveliaana näytösvoimisteluksi (esim. Kari 1925, 81). Rivivoimistelijoiden muokkausvoimistelua alettiin kuitenkin esittää voimistelujuhllilla, niin poliittisesti oikealla kuin vasemmalla. Valtavista voimistelujuhlista tuli poliittisen arvomaailman ja kansalaiskunnan osoittajia, kun kenttänäytöksiin osallistujien määrä oli jopa monia tuhansia voimisteliijoita. Muokkausvoimistelunäytökset olivat yksinkertaisia mutta klassisia koreografioita vauhdikkaampia ja liikkuvampia. Massanäytöksissä kenttää hallitsivat suorat linjat ja rivistöt, ja suurissakin esityksissä kaikki voimistelivat yhtäaikaaisesti saman ohjelman mukaan. Voimistelijajoukkojen kasvettua kenttänäytöksiin perinteisesti kuulunut telinevoimistelu oli korvattava vapaavoimistelulla, varsinkin kun esityspaikkojen organisointi juhla-kentällä oli vaikeaa, suorastaan mahdotonta.

Naisten kuntoa kohottava muokkausvoimistelu sopi hyvin yhteen nationalististen ihanteiden kanssa. SNLL kiteytti naisvoimistelulle uudet naiseuden määritteet, jotka perustuivat kotiäiti-ideologiaan. Naisvoimisteluliikkeeseen omaksuttiin maamme koululaitoksessa yleistynyt reformipedagogiikka. Sen mukaan tytöt tuli kasvattaa kodin ja perheen hoitajiksi sekä omistautuviksi äideiksi. Etenkin reformipedagogiikan merkittävistä kehittäjistä F. W. Foersterin (1869–1966) näkemykset vetosivat porvarillisen naisvoimisteluliikkeen johtohenkilöihin. Tämä opetti, että ”rakkaus ja auttavaisuus pienessä ja suuressa on tyttöjen ja koko naissuvun voima: siinä on heidän ihmeellinen lahjansa ja kykynsä” (Foerster 1908, 6, 285).

Naisille kuului terveiden uusien sukupolvien synnyttäminen ja kasvattaminen ja näin ollen vain kohtuullisuus liikunnassa (Laine 1992B, 205–209). Vuonna 1925 *Kisakentässä* julkaistiin Martti Jukolan sosiaalidarvinismin hengessä pitämä puhe, jossa hän arvioi naisvoimistelun linjauksia. Hänestä naisten ruumiinharjoitukset olivat tärkeitä heidän luonteensa ja ulkonäkönsä vuoksi, mutta ennen kaikkea tulevien sukupolvien onnen ja menestyksen vuoksi. Hänen mukaansa ”vain kyllin terve ja ruumiillisesti täysin kehittynyt nainen on oikeutettu tulemaan äidiksi. Muille se on rikos – – ihmiskunnan

onnellisuutta vastaan. – – Olkaat te naiset vaatimuksissanne miehiä kohtaan yhtä ankaria, muuten ei keskinäisessä suhteessa säily se korkea taso, joka kiihottaa luonnollista valintaa, ja sen kiristytessä vaikuttaa parantavasti rodun ja suvun ominaisuuksiin.” (Jukola 1925, 87)

Kiistelyä telinevoimistelun puolesta ja vastaan 1930-luvulla

Väittely telinevoimistelusta kävi 1930-luvulla kuumana *Kisakentässä*. Telineet eivät olleet ilmaisuvoimistelun harrastajien suosiossa. 1920-luvulla monet voimistelunopettajat ja valiovoimistelijat olivat matkustaneet mannermaalle, etenkin Saksaan, perehtymään ilmaisuvoimistelun ja rytmillisen voimistelun uusiin virtauksiin. He kannattivat tanssillista voimistelua. Taas Kari, muokkausvoimistelun puolestapuhuja, piti uutta naisvoimistelua liian yksipuolisena ja kehotti voimisteluyhdistyksiä vaalimaan telineleikkeitä, vaikka ne eivät enää olleetkaan muodissa. Hänen mielestään kohontaliikkeet kaiken lisäksi tukivat uuden voimistelun kokonaisliikunnan periaatetta. (Kari 1930, 380)

Kallion voimistelijat olivat olleet komeita urhottaria, joilla oli voimakas rintakehä ja vahvat lihakset. Klassista telinevoimistelua alettiin pitää epänaiseellisenä, sillä uuden naisen tuli olla myös ”naisen” näköinen, ei ainakaan millään tavalla ”miesmäinen”. Ei pidetty sopivana, että naiset harjoittelivat ”miesmäisiä” telineleikkeitä. Lisäksi telinevoimistelun oletettiin pienentävän naisten lantiota ja muuttavan luustoa vahvemmaksi ja karkeammaksi, minkä katsottiin aiheuttavan miehiseen ruumiinrakenteeseen lähentymistä. Kysyttiin, onko tällainen sukupuolten toisiinsa lähentäminen toivottavaa, vai olisiko vastakohtien tehostaminen kulttuurille edullisempää. (Hoffa 1931, 186–193)

Keskustelut käsittelivät myös telinevoimistelun terveellisyyttä. Ensinnäkin esitettiin, että naisen rintakehän kapeuden vuoksi hänellä on miestä vähäisempi sydämen ja keuhkojen toiminta, ja tästä syystä nopeat, voimaa kysyvät harjoitteet, kuten eräät telineleikkeet, vahingoittivat erityisesti naisen sydäntä. Taas naisen kapeat hartiat aiheuttivat vaaratilanteita nojapuuvoimistelussa. Myös riippumista pidettiin arveluttavana, etenkin ojennettujen säärien hidasta nostoa riipunta-asennossa. (esim. Hoffa 1931, 186–193) Kari vastasi samalla mitalla. Hänestä tavallisissa kohontaliikkeissä eivät sydän tai keuhkot joutuneet sen suurempiin ponnistuksiin kuin ruumiillisessa työssä, jota useat naiset suorittavat tuntikaupalla. Karin kantana oli, että kohontaliikkeet voitiin jättää pois ruumiillisen työn tekijöiltä, mutta ei konttoristeilta, konekirjoittajilta, opettajilta ym. istumatyöntekijöiltä. Hänestä näiden tulisi harjoitella kohontaliikkeitä niin, että jokaisessa ohjelmassa olisi yksi riipunta- ja yksi nojaliike. (1930, 379–380) Vaikka Kari esitti ajatuksensa SNLL:n puheenjohtajan paikalta, muun muassa tyttökouluista poistettiin kohontapuut, joilla oppilaat olisivat voineet vahvistaa yläruumistaan. (Jansson, haastattelu 2005)

Kari pysyi sitkeästi telinevoimistelun kannalla. Hän teki jopa tutustumismatkoja Saksaan ja kehitti saamiensa oppien pohjalta telinevoimistelua aikansa olosuhteiden mukaiseksi. Näin hän joutui luopumaan klassisen voimistelun keskeisestä linjauksesta, Lingin kaavasta. Vuonna 1938 hän julkaisi oppaan *Telineleikkeitä eri ikäisille*, jossa oli yhtä laaja telineleikevarasto kuin Björksténin *Naisvoimisteluteoksessa*. Uutta Karin oppaassa oli telineleikkeiden ryhmittely saksalaisittain telinekohtaisesti eikä Lingin kaavaan noudattaen, niin että ruumista harjoitettaisiin mahdollisimman monipuolisesti. Uudistus helpotti käytännön työtä, etenkin jos saatavana oli vain vähän telineitä. Karin opas oli havainnollisesti kuvitettu ja kullekin telineelle oli laadittu liikkeiden kehittä- ja vaikeuttamisohjeita. Perusteena oli se, että monessa koulussa oli vähän telineitä, ja silloin oli käytettävissä olevilla telineillä osattava opettaa paljon erilaisia liikkeitä. Lisäksi Kari oli jättänyt pois kouluoloihin liian vaikeita tai aikaa vieviä harjoitteita. (Kari 1938, 4, 6) Kirjasessa oli paljon liikkeitä puolapuilla,

penkillä, nojapuilla ja kohontapuilla, mutta kaikki muutkin klassiset telineet olivat vielä ajankohtaisia. Kari otti jo tuolloin käyttöön myös eritasojapuu, maton ja joustinlaudan – tulevalta taitovoimistelulle tyypilliset telineet. Karin toiminnasta huolimatta telinevoimistelu joutui paitsioon naisvoimistelun valtavirrassa.

Uusi suomalainen naisvoimistelu

1930-luvun klassismia ihannoivassa suomalaiskansallisessa ilmapiirissä Hilma Jalkanen alkoi kehittää nimenomaan ”suomalaisen” naisvoimistelun tyyliä. Hän yhdisti opettajansa Elli Björksténin klassistiseen voimisteluun saksalaisen ilmaisuvoimistelun keskustaliikuntaa. Uusi naisvoimistelun tyyli sisälsi vapaan tanssin vaikutteita, ja niitä pidettiin naiselliseen alueeseen kuuluvina ja siksi hyväksyttävänä naisten voimisteluun. Jalkasen voimistelijat muodostuivat suorastaan suomalaisen naisvoimistelukulttuurin symboliksi vuoden 1936 Berliinin olympialaisissa esittämällä kenttänäytöksellä. Pari vuotta myöhemmin Jalkanen valittiin johtavaan asemaan Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella, jossa hän jatkoi 1950-luvun loppuun asti.

Sotien jälkeen jatkui kamppailu siitä, kuka saa määrittää naisten telinevoimistelun suunnan. Vuonna 1948 nauhoitetusta Kansainvälisen naisvoimistelunäytöksen elokuvatalenteesta (Svoli 1996) käy ilmi suomalaisen naisvoimistelun ja muokkausvoimistelun valta-asema. Näytöksen selostaja vakuutti, että naisten fysiikka ei ole luotu *atlektiikka* varten. Hän kuvasi, kuinka suomalaisessa naisvoimistelussa on otettu huomioon naisen fysiikka ja naisellisuus ja kuinka se vaatii voimistelijalta ”jänteveyttä, joustavuutta ja pitkän harjoituksen antamaa sulavuutta ja ajatuksen keskittymistä, ja voi monen mielestä olla liiankin tanssillista.” Toisaalta hän totesi telinevoimistelunkin olevan hyvää, kunhan pysyttelee naisellisella linjalla, kuten telinehyppyssä ja kohontaliikkeissä. Selostaja arvosteli Ruotsin joukkueen telinevoimisteluesitystä miesmäiseksi ja kertoi, että Ruotsissa niin miehet kuin naiset suorittivat suurin piirtein samoja telineleikkeitä. Neuvostoliiton edustajien taituroinnin telineillä selostaja arvioi edustavan naisellista mutta kovaksi keitettyä suuntaa. Vaikka nämä hänen mielestään teki-vätkin liikkeet nautittavasti, naisten *voimallisen liikehännän* telineillä hän kuitenkin tuomitsi erikoisuuden tavoitteluksi.

Uudessa suomalaisessa naisvoimistelussa Jalkanen ei pyrkinytkään yhdistämään harmonista keskustaliikuntaa ja telineleikkeitä, koska nämä edellyttivät aivan erilaista ruumiinhallintaa ja liikkeen painopistettä. Telinevoimistelu oli muutenkin ristiriidassa klassistisen esteettisyyden tavoittelun kanssa. Lisäksi 1950-luvun alussa yhä oletettiin naisten voimakkaan harjoittelun telineillä aiheuttavan heille erityisiä fysiologisia ongelmia (Nokkala, haastattelu 2011). Jalkasen oppilas Arna Nikki muisteli, että Jalkasen tunneilla kuitenkin käytiin läpi tavallisimmat telineet, vaikkakin ajan myötä yhä harvemmin, sillä ”ei Hilma haaskannut tunteja telineleikkeisiin. Olimme hyvin vähän telineillä. Se oli sellaista hupiohjelmaa, ei mitään hurjaa, joskus ehkä puolapuilla kiivettiin.” (Nikki, haastattelu 2008)

Evi Kaasinen muisti, että Jalkanen piti telineistä tärkeimpinä puolapuita ja penkkiä. Sen sijaan lapsivoimistelua voimistelulaitoksella opettanut Thyra Montell korosti telineitä enemmän, ja hänelle pidettyihin näytetunteihin tuli sisältyä telineleikkeitä. (Kaasinen, haastattelu 2012) Varsinainen telinevoimistelu tapahtui telineillä, joilla oli oma opettajansa ja ideologiansa, mutta tunteja oli vähän. Opettajat olivat hyvin päteviä, esimerkiksi Samuli Kangas, SVL:n telinevoimistelun valmentaja. ”Hän suhtautui sovittavasti meihin. Asiaan vaikutti Hilman asenne. Vuosikursseilla oli aina kourallinen telinevoimistelun hallitsevia, mutta loput olivat aika aloittelijoita. Ei Kankaan asema ollut helppo. Vaikka useimmilla oli rämäpäistä rohkeutta, naiset olivat aika avuttomia. Huonot käsivoimat olivat suurin ongelma,” Anneli Nokkala muisteli. (Nokkala, haastattelu 2011)

Jalkasen kouluttamat liikunnanopettajat veivät uuden suomalaisen naisvoimistelun kouluihin ympäri maata. Tyttöjen telinevoimistelu

jäi pois koululiikunnasta. Ongelmana olivat suuret ryhmät ja erikoiset oppilaat sekä telineiden siirtelyt tunnin ajankäytön puitteissa. Sitä paitsi monessa koulussa oli vain pari kolme telineettä, yleensä penkki, puolapuut, nojapuut, köydet tai joustinlauda. Sotia seuranneena jälleenrakentamisen kautena ei telineiden hankinta ollut kouluissa ensimmäisenä ajankohtaista. (Kari, Kopponen, Kiljunen 1952, 9; Vainio 1948, 91–109).

Telinevoimistelun harrastuksen uudelleen viriäminen taitovoimisteluna

Vuoden 1948 Lontoon olympialaisissa suomalaismiehet olivat menestyneet telinevoimistelussa loistavasti: saaliina oli kuusi kultamitalia (Tiilikainen 1951, 305–310). Tämä vaikutti myös naisten telinevoimistelun statukseen, varsinkin kun naisten telinevoimistelu oli saanut Keski-Euroopassa ja Ruotsissa jo pysyvän aseman. Suomen Voimisteluliitossa (SVL) ryhdyttiin tyttöjen ja naisten *taitovoimistelun* valmentamiseen poikien valmentajan Martti Leskisen johdolla. Naisten kilpavoimistelutelineitä olivat puomi, nojapuut, hyppy ja vapaaliike. Samaan aikaan liittoon perustettiin naisvaliokunta liikunnanopettaja Annikki Karvosen johdolla. (Teräsvirta 1960, 78)

SVL toimi yhteistyössä Suomen Oppikoulujen Urheiluliiton kanssa, jonka puitteissa myös Kari ajoi telinevoimistelua koululiikuntaan muun muassa vuoden 1947 Valtion oppikoulujen liikuntakasvatusohjelmien taustahahmona. Niissä poikien ja tyttöjen yhteisiksi telineiksi nimettiin puolapuut, nojapuut, köydet, renkaat ja vain tyttöjen telineiksi penkki, kohontapuu ja satula (Vol, I ja II 1947). Nämä telineet olivat 1940-luvulla käytössä vanhoissa kansa- ja oppikouluissa. Osa opettajista oli ”vanhan” koulutuksen saaneita ja hallitsivat telinevoimistelun. Forssan lyseon käynyt liikunnanopettaja Anneli Nokkala kertoi, että hänen koulussaan oli nämä telineet, ja hänen opettajansa ”veti erittäin hyvin kouluhallituksen telinevoimisteluvaatimukset” (Nokkala, haastattelu 2011).

Myös SNLL:oon perustettiin vuonna 1950 telinevoimistelujaosto uudelleen virinneen harrastamisen sekä lähestyvien olympialaisten vuoksi. Samana vuonna järjestettiin ensimmäiset mestaruuskilpailut. Kilpailutoimintaa jatkettiin aina vuoteen 1960 taitovoimistelun harrastuksen hiipumiseen asti. Ensimmäisissä mestaruuskilpailuissa muun muassa Raija Jokela sijoittui hyvin. Hän oli harjoitellut nelisen vuotta telinevoimistelua. Savonlinnan poikalypseon rehtori piti tytöille telinevoimistelukerhoa ja kunnosti heille telineet miesten varastosta, sillä naisten telineitä ei ollut saatavana. ”Treenasimme miesten telineillä, joidenka aisat olivat jäykät. Oltiin aina mustelmilla, kun tultiin harjoituksista. Vain puomi oli uusi teline; se hankittiin meille.” (Kleemola 1976, 509–511, Jokela, haastattelu 2012)

SVL etsi lahjakkaita telinevoimistelijatyttyjä ympäri maata edustamaan Suomea kansainvälisesti: Vuonna 1951 nämä osallistuivat ensimmäiseen pohjoismaiseen maaotteluun sekä Firenzen voimistelujuhille. Vuonna 1952 olivat vuorossa Helsingin olympialaiset ja vuonna 1954 MM-kilpailut Roomassa. (Teräsvirta 1960, 94–95, 102) Edustusjoukkueen jäsen Raili Lampinen kertoi kokemistaan voimisteluliittojen välisistä ristiriidoista. SNLL:ssa ”ne tykkäs, että pitää olla naisellista ja pehmeää. Eniten arvosteltiin sitä, että olimme miesten kanssa samoissa harjoitustiloissa. Aina oli jotain tällaista. Helsingin olympiakisoissa Suomi oli ensikertaa mukana naisten telinevoimistelukilpailuissa. Joukkuevapaaliikkeessä sijoituimme viidenneksi. Meitä ruvettiin arvostamaan vasta, kun edustimme Suomea kansainvälisissä kilpailuissa.” (Lampinen, haastattelu 2011)

Vuonna 1956 otettiin käyttöön uudet Suomen Oppikoulujen Urheiluliiton tyttöjen telinevoimistelun taitomerkin vaatimukset (SOUtt 1955). Tosin ne eivät suuresti poikenneet 1940-luvun vaatimuksista. Telineinä olivat matto, puomi, renkaat, nojapuut ja hyppyrarkku. Satu Murtoasen arvion mukaan merkkipaatimukset olivat monipuoliset niin taidon, rytmin ja notkeuden kuin voiman ja lihashallinnan suh-

teen. ”Tämän päivän porukka ei pystyisi tekemään tällaista ollenkaan kouluvoimistelun puitteissa. Tämä on nykyisen kilpavoimistelun alkeistaso. 1950-luvulla on osattu,” Murtonen totesi. (Murtonen, haastattelu 2011) Käytännön koulutyössä tyttöjen telinevoimistelu oli kuitenkin harvinaista. Esimerkiksi *Kouluvoimistelu ja -urheilu* -lehden 1950-luvun numeroissa oli vain yksi kuva ja sekin mainoksessa eikä yhtään artikkelia tyttöjen voimistelusta telineillä.

1960-luvulla käytiin lehdistössä laajaa tasa-arvokeskustelua, jota suuri yleisö seurasi tiiviisti. Keskustelussa keskiössä olivat kotirouvainstituutio, perhekäsitykset ja seksuaalinen tasa-arvo. (Eskola 2006) Juuri näihin seikkoihin vedoten telinevoimistelu oli kielletty joitakin vuosikymmeniä aikaisemmin. Nyt asennoituminen taitovoimisteluun muuttui vapaammaksi, eikä sen harrastamisesta enää oletettu aiheutuvan kehityshaittoja (Linnalahti 1964, 7).

1960-luvulla yleistyivät naisten omat telineet: eritasonojapuut, puomi, permanto ja telinehyppy. Ne sopivat paremmin kuin klassiset telineet naisten kokoon ja lihaksistoon. Naisten telineillä harjoiteltiin ketteryyttä, voimaa ja vauhtia vaativia liikkeitä, muttei punnerrusta tai muuta voimakasta lihasten käyttöä. Noihin aikoihin alkoi myös voimistelupatjojen uusiminen, kun uudet materiaalit yleistyivät (Nokkala, haastattelu 2011).

SVL alkoi julkaista 1960-luvun alussa myös tyttöjen telinevoimistelun oppaita. Niistä ensimmäinen oli varsin perinteinen. Annikki Karvosen ja Eeva-Maija Jäderholmin laatima *Voimistelunjohtajan opas* (1963) sisälsi koulutyttöjen vapaa- ja telineleikkejä Lingin kaavan mukaan. Sen sijaan uudet taitovoimistelua käsittelevät oppaat muistuttivat menetelmiltään poikien ja miesten telinevoimisteluoppaita ja laatijatkin olivat kokeneita miesvoimistelijoita. Linnalahdelta ilmestynyt opas *Eritasonojapuut* (1964) sisälsi parisataa ja Tapio Hirsikankaan opas *Voimistelua eritasonojapuilla* (1966) sataviisikymmentä erilaista eritasonojapuuvoimistelun liikeosaa.

Myös Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella tapahtui suunnanmuutosta, kun Elna Kopponen valittiin Jalkasen seuraajaksi. Kopposen linjauksena oli monipuolisuus telinevoimisteluun mukaan lukien. Kopponen oli telinevoimistelun tuntija jo 1930-luvulla ja Karin läheinen työtoveri. Vuonna 1952 nämä olivat julkaisseet erinomaisen pedagogisen metodikirjan *Naisten telinevoimistelu*. Ohjekirjassa sovellettiin ryhmävoimistelujärjestelmää penkillä, nojapuilla, puolapuilla ja kohontapuilla tehtäviin liikkeisiin. Vuonna 1961 Kopponen julkaisi Heli Kurvisen kanssa *Tyttöjen voimistelu ja leikki* -kirjan, jossa oli vapaavoimistelun ja leikkien lisäksi telinevoimistelua vuonna 1952 julkaistuin kirjan mukaisesti.

1970-luvulla peruskoulussa telinevoimistelun opettaminen kuitenkin vaikeutui, kun liikunnanopetuksen tuli soveltua koko ikäryhmälle. Kaiken lisäksi ei ollut muodikasta olla liikunnallinen, eivätkä oppilaat ottaneet mitä tahansa käskyjä vastaan. Liikunnanopettaja Pirjo-Liisa Vilenius kertoi, kuinka ”jumppatunnille yritettiin laittaa farkkuja jalkaan ja kaikkee sellaista. Sai motivoida. Kun oli tottunut, että tunnilla on järjestys ja sitten joku oppilas sanoi, että en mä tee, en mä... niin kyllä se hirvitti.” Sen sijaan ”harrastustoiminta seurassa oli vapaaehtoista, ja siellä oltiin mielellään, vaikka toiminta oli kurinalaista ja tavoitteellista.” (Vilenius, haastattelu 2004) Varsinainen taitovoimistelu ei enää kuulunut koululiikuntaan, vaikka tyttöjen taitovoimistelu sai 1960-luvun alusta lähtien paljon lisää harrastajia sekä suosiota koulunuorisoin keskuudessa. 1980-luvulla tyttöjen telinevoimistelusta tuli liittojohtoista toimintaa seuroissa. Ohjaajat olivat valmentajia ja harrastamiseen liittyi kilpailutoiminta. (Murtonen, haastattelu 2011)

Koulujen telinevoimistelun ohella myös Karin kehittämä muokkausvoimistelu hiipui, kun puolapuu katsottiin tarpeettomaksi, eikä niitä enää rakennettu voimistelusalaisiin ja vanhojakin poistettiin (Nokkala, haastattelu 2011). Puolapuu olivat Karin lempiteline ja vielä 1970-luvulla hän puhui niiden puolesta. Kari ennusti, että tulevaisuudessa puolapuu ovat kodeissakin käytettävissä, kunhan arkkii-

tehdit oivaltavat kotivoimistelun merkityksen. Hän julkaisi aiheesta iäkkäiden liikuntaan painottuvan oppaan *Puolapuuliikkeitä* (1972). Kari sai puolapuista irti hyvin monenlaisia harjoitteita, ja harjoitteet olivat lisäksi teknisesti turvallisia. Oppaassa oli jopa puolapuuosarjoja, joita saattoi useammankin suorittaa peräkkäin, jopa musiikin tahdissa. (Kari 1972, 5, 27) 1970-luvulla Kari harjoitti puolapuuvoimistelua ihan käytännössäkään. Helena Enckell kertoi Karin noihin aikoihin ohjanneen iäkkäiden voimistelua. ”Varalan salissa yli 70-vuotiaita tätejä roikkui puolapuissa pää alaspäin. Karin mielestä ikä ei ollut mikään este telinevoimistelulle,” Enckell muisteli. (Enckell, haastattelu 2008)

KLASSISESTA TELINEVOIMISTELUSTA MODERNIIN TAITOVOIMISTELUUN: PÄÄTELMÄ

Artikkelissa kuvattiin sitä prosessia ja argumentaatiota, jonka välityksellä tyttöjen ja naisten klassinen telinevoimistelu kehittyi moderniksi taitovoimisteluksi. Telinevoimistelun muutos ei ollut sattumanvaraista vaan sidoksissa suomalaisen voimistelukulttuurin modernisoitumiseen ja uusien voimistelusuuntauksien ideologisiin merkitysjärjestelmiin. 1900-luvun alussa klassinen telinevoimistelu oli säätyläisnaisten keskeisiä liikuntamuotoja. 1920- ja 1930-luvulla itsenäisessä porvarillisessa Suomessa klassinen telinevoimistelu joutui kilpailemaan modernin liikuntakulttuurin uusien virtausten kanssa. Muokkausvoimistelu ja uusi suomalainen naisvoimistelu syrjäyttivät naisten klassisen telinevoimistelun, mutta se säilyi tyttöjen koululiikunnassa aina 1930-luvun loppuun asti. Muutos henkilöityi SNLL:n puheenjohtajaan Kaarina Kariin ja Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen johtavaan naisvoimistelun opettajaan Hilma Jalkaseen. Kari kannatti telinevoimistelua tyttöjen koululiikunnassa. Myös muokkausvoimistelussa hän hyödynsi jonkin verran telineitä. Sen sijaan Jalkasen kehittämään uuteen suomalaiseen naisvoimisteluun ei kuulunut juuri lainkaan telineitä.

Kun klassinen telinevoimistelu oli lähes tyystin syrjäytetty ja sisältö näin ”tyhjennetty”, 1950-luvulla alkoi vähittäin naisten telinevoimistelun ”arvonpalautus”, mutta ei klassisessa muodossaan vaan modernina taitovoimisteluna. Naisten taitovoimistelun uudet tavoitteet olivat monella tavalla ristiriidassa 1900-luvun alun naisten klassisen telinevoimistelun periaatteiden kanssa. Ensinnäkin liikevalinnan periaatteet muuttuivat: Modernissa taitovoimistelussa ei enää sovellettu ruotsalaiseen voimisteluun kuulunutta ruumiin tasapuolisen kehittämisen ideaalia, eikä näin ollen telineiden valintaa enää määrittänyt harjoitteiden vaikutus ruumiiseen. Lingin kaavan hylkäämiseen johtivat käytännön syyt: klassisia telineitä ei ollut saatavana riittävän monipuolisesti. Liikkeiden valinnassa alettiin toimia saksalaisella periaatteella telinelähtöisesti. Samalla klassiseen voimisteluun kuuluneet toistakymmentä erilaista telineä vähennettiin murto-osaansa.

Klassisissa voimistelujärjestelmissä telineet olivat miehille ja naisille yhteiset. 1900-luvun alussa naiset voimistelivat esimerkiksi tikapuilla, köysissä ja tangolla, jotka edellyttivät vahvaa yläruumista ja suuria käsivoimia. Modernissa taitovoimistelussa otettiin käyttöön naisten omat telineet, mikä vaikutti myös liikevalintoihin. Uudet telineet edellyttivät notkeutta, taitoa ja vauhdinhallintaa, mutta ei huomattavan suuria käsivoimia. Kallion voimistelijoiden tapaista voimakasta yläruumista ei enää pidetty ”sopivana”. Nojapuu korvattiin eritasonojapuilla ja kohontapuu puomilla, jolle tosin oli huomattavasti miellyttävämpää astua.

Muutos ruumiskeskeisestä telinekeskeiseen voimisteluun merkitsi taidon kehittämisen korostamista korjaavan voimistelun sijaan. Taitovoimistelu muodostui seurojen valioiden lajiksi ja koululaisten ja seurojen rivivoimistelijoiden kuntoa kohottava telinevoimistelun harjoittelun hylättiin. Tähän liittyi oleellisenä muutoksena voimistelulla kilpailemisen salliminen, suorastaan kilpaileminen pyrkiminen. Naisvoimisteluliike oli sitoutunut liikunnan integraation identiteet-

tiin ja nimenomaan vastustanut kilpailamista. Taitovoimistelu sisälsi tuottamisen identiteetin, joka oli aikaisemmin kuulunut vain miesvoimisteluun, tosin naisten telinevoimistelun muutoksen taustalla olivat juuri miehet.

LÄHTEET

AIKALAISKIRJALLISUUS:

VOIMISTELUOHJELMISTOT:

- Björkstén, E.** 1926. Naisvoimistelu. Toinen osa. Helsinki: Otava.
- Hirsikangas, T.** 1965. Voimistelua eritasonojapuilla. Helsinki: Otava.
- Kallio, E.** 1915. Voimistelun käsikirja. Helsinki: Otava.
- Kari, K.** 1925. Primitiivinen eli perusvoimistelu. toinen, laajennettu painos. Porvoo: WSOY.
- Kari, K.** 1938. Telineleikkeitä eri ikäisille. Helsinki: Kirjapaino A.
- Kari, K.** 1972. Puolapuulikkeitä. Lohja: Kisakalliosäätiö.
- Kari, K., Kopponen, E. & Kiljunen, E.** 1952. Naisten telinevoimistelu. Helsinki: Kustannus Oy Kivi.
- Karvonen, A. & Jäderholm, E.-M.** 1963. Voimistelunjohtajan opas. Helsinki: Otava.
- Kopponen, E. & Kurvinen, H.** 1961. Tyttöjen voimistelu ja leikki. Porvoo: WSOY.
- Linnalahti, O.** 1964. Eritasonojapuut. Helsinki: Otava.
- (SOUtt) Suomen Oppikoulujen Urheiluliiton taitomerkki telinevoimisteluissa.** 1955. Helsinki: Raiittiuskansan Kirjapaino Oy.
- Vainio, L.** 1948. Kouluvoimistelun opetusopas. Porvoo – Helsinki: WSOY.
- (Vol) Valtion oppikoulujen Liikuntakasvatusohjelma I pojat.** 1947. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- (Vol) Valtion oppikoulujen Liikuntakasvatusohjelma II tytöt.** 1947. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.

MUU AIKALAISKIRJALLISUUS:

- Collan, A.** 1910. Voimistelusta kasvatuskeinona naisille. Suomen Naisten Voimisteluliitto. VI voimistelujuhlat 1909 Oulussa. I vihko, II nide. Helsingfors. 41–55.
- Collan, A.** 1926. Voimistelutelineopas sekä urheilu- ja leikkivälineopas. Porvoo: WSOY.
- Collan, A.** 1932. Voimistelu ja kasvatus III. Kisakenttä (5), 243–244.
- Foerster, F. W.** 1908. Osaatko elää? Kirja pojille ja tytöille. suomentanut Rope Kojonen. Porvoo: WSOY.
- Heikel, V.** 1916, (1904). Voimistelun teoria. Porvoo: Werner Söderström Osa-kyhtiö.
- Heikel, V.** 1926. Kirje Elli Björksténille 6.6.1926. Elli Björksténin kirjekokoelma 19. Åbo Akademis bibliotek, Handskriftssamlingar.
- Hoffa, L.** 1931. Naisten ruumiinrakenne ja liikuntakasvatus. Kisakenttä (8), 183–196.
- Jukola, M.** 1925. Alakuloisuuden kirot, Kisakenttä (5), 1925, 84–88.
- Kari, K.** 1930. Telineleikkeet ”uuden” voimistelun periaatteiden valossa. Kisakenttä (jouluku), 377–380.
- Kari, K.** 1932. Miksi SNLL ei harrasta kilpaurheilua? Kisakenttä (9–10), 170–177.
- Pihkala, L.** 1924. Antiikkisen ajan urheilu sekä yleisurheilu nykyajan Olympialaisissa. Teoksessa L. Pihkala ja M. Jukola (toim.): Olympialaiskisat ennen ja Pariisissa 1924. I osa. Porvoo: WSOY, 1–256
- Tanner, L.** 1929. Voimistelu ja urheilu. Teoksessa: K. Eskelin (toim.) Kotilieden lääkärikirja. Porvoo: WSOY, 136–150.
- Vartia, A.** 1924. Lontoon ja Tukholman Olympialaisten voimistelukilpailut ja suomalaisten osanotto niihin. Teoksessa Pihkala, L. & Jukola, M. (toim.) Olympialaiskisat, ennen ja Pariisissa 1924. Osa I, 413–445. Porvoo: WSOY.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS:

- Ahlbäck, A.** 2004. Där pojkar blir män. Manlighetskonstruktion i finländska tidskrifter för värnpliktiga 1890–1940. Historisk tidskrift för Finland (2), 135–165.
- Eichberg, H.** 2004. Identiteetin ilmaisemisen ristiriitaiset mallit. Pohdintoja ruumiillisesta liikunnasta, poliittisista ideologioista ja olympialaisesta humanismista. Teoksessa: Ilmanen, K. (toim.). 2004. Pelit ja kentät. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 9–29.
- Eskola, K.** 2006. Könrollsdebatten i tidningarna på 1960-talet. Teoksessa: Mickwitz, M, Nordgren, E. & v. Essen A. (red.). 2006. 100 år av jämställdhet? Sahlgrens förlag Ab, 66–84.
- Ilmanen, K.** (toim.). 2004. Pelit ja kentät. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 9–29.
- Kleemola, I.** 1976. Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton historia 1896–1975. Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton julkaisu n:o 36, Helsinki.
- Laine, L.** 1992A. Urheilu valtaa mielet. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki: VAPK-kustannus, 101–131.
- Laine, L.** 1992B. Ruumiinharjoitusten monet muodot. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki: VAPK-kustannus, 183–214.
- Sarje, A.** 2011. Telinevoimistelun varhaisvaiheet suomalaisissa voimisteluohjelmistoissa. Liikunta ja tiede 48, (6) 2011.
- Suomela, K. U.** 1942. Viktor Heikel ja naisvoimistelumme. 100 vuotta ”suomalaisten voimistelun” isän syntymästä. Kisakenttä (12), 194–197.
- Teräsvirta, P.** (toim.). 1960. Suomen voimisteluliitto 1900–1960. Helsinki.
- Tiilikainen, P.** 1951. Olympiakisat 1896–1948. Helsinki: Kustannusliike Olympiakirja.

HAASTATTELUT:

- Haastattelijana toimi Aino Sarje
- Enckell, Helena,** Jalkasen oppilas, Tampere, 15.4.2008.
- Jansson, Brita,** Ruotsalaisen tyttölyseon voimistelun lehtori, Kauniainen, 13.5.2005.
- Jokela, Raija,** liikunnanopettaja, Savonlinna, 20.3.2012.
- Kaasinen, Eevi,** Jalkasen oppilas, Helsinki, 23.3.2012.
- Lampinen, Raili,** olympiavoimistelija, Mikkeli, 15.6.2011.
- Leskinen, Eeva-Maija,** Raahen seminaarin naisten liikunnan lehtori (1956–1971), Iisalmi, 20.3.2012.
- Murtonen, Satu,** Suomen Voimisteluliitto, naisten telinevoimistelun lajipäällikkö, Turku, 31.3.2011.
- Nikki, Arna,** Jalkasen oppilas, Helsinki, 23.10.2008.
- Nokkala, Anneli,** Jalkasen oppilas, Lohja, 13.1.2011.
- Vilenius, Pirjo-Liisa,** liikunnanopettaja, SVolin puheenjohtaja 1992–1997, Hämeenlinna, 18.6.2004.